

УДК 330.336

Н. Е. Ковшун

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки підприємства,
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне

О. М. Мельник

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри гуманітарних наук,
Національна академія Сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів

ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ВИТРАТ У ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Вдосконалення фінансово-економічних процесів у водогосподарському комплексі України потребує акумуляції позитивного наявного досвіду та розробки нових підходів. В статті розглядаються елементи економічного механізму водокористування. Здійснена їх диференціація за напрямком руху коштів та новизною. Досліджено державні фінансові надходження до водогосподарського комплексу України. Показано іноземний досвід фінансування ВДК. Визнано, що базовим механізмом розвитку комплексу є капітальні витрати. В роботі проаналізовано рівень інвестування водного господарства на прикладі вкладень в очищення зворотних вод. Визначено кількісні та якісні характеристики процесу. Досліджено динаміку та структуру капітальних витрат. Наведені регіональні особливості інвестиційних витрат на очищення зворотних вод. Проаналізовано фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських державних меліоративних систем. Надана увага впровадженню інноваційних економічних механізмів у водному господарстві. Показано шляхи вдосконалення економічних механізмів з метою ширшого залучення ВГК до фінансово-економічних процесів.

Ключові слова: водогосподарський комплекс, фінансування, економічні механізми, інвестиції, експлуатаційні витрати, очищення зворотних вод.

Kovshun N., Melnyk O. FINANCING CAPITAL EXPENDITURES IN THE WATER COMPLEX UKRAINE: STATE AND PROSPECTS

Improving the financial and economic processes in complex water management Ukraine needs positive accumulation of the experience and development of new approaches. The article deals with elements of the economic mechanism of water use. Made their differentiation in the direction of cash flow and novelty. Studied public financial revenues of the water complex of Ukraine. Shown international experience VDK funding. It is recognized that the basic mechanism of the complex is the capital cost. The paper analyzes the level of investment in water conservancy example, investments in clean return water. The quantitative and qualitative characteristics of the process. The dynamics and structure of capital expenditures. These features regional investment costs for cleaning wastewaters. The analysis of funding and operation of the national government inter-farm drainage systems. Receive Attention implementation of innovative economic mechanisms in the water sector. The ways of improvement of economic mechanisms for wider involvement SHAPE to financial and economic processes.

Keywords: water complex, financing, economic mechanisms, investment, maintenance, cleaning wastewaters.

Сучасні динамічні процеси в національній економіці створюють нові передумови для функціонування сфери природокористування і забезпечення ресурсно-екологічної безпеки держави. В цих умовах особливої уваги потребують можливості удосконалення інвестиційної діяльності в сфері природокористування, що є основою для переходу на принципи сталого розвитку та для забезпечення матеріальних і духовних потреб суспільства. Такі обставини вимагають проведення комплексу робіт щодо акумуляції позитивного наявного досвіду та розробки нових підходів фінансування водного господарства.

Економічний механізм водогосподарського комплексу (ВГК) у своєму розвитку відчуває вплив фінансово-економічних процесів, що відбуваються в нашій державі. Цей вплив, його особливості та наслідки вивчалися вітчизняними дослідниками в цілому та за окремими складовими [1 - 4].

В даному дослідженні визначено основні тенденції та проблеми використання ряду базових економічних механізмів, що забезпечують функціонування водного господарства. При цьому увага надається як традиційним формам фінансування ВГК, так і визначаються перспективи впровадження нових.

Досліджуючи принципи використання економічних механізмів відзначимо, що у змістовному сенсі під економічним механізмом пропонується розуміти конкретний інструмент (засіб), впровадження якого дає змогу через оперативні дії в економічній площині сформулювати вплив на показники функціонування ВГК. Базовим критерієм функціонування економічного механізму є його здатність впливати на характеристики розвитку комплексу. Разом з тим, можлива така ситуація, коли в теоретичному плані механізм є дієвим і в багатьох випадках показав свою ефективність, але, на практиці

при використанні суб'єктами управління і в конкретний момент не досяг своєї цілі.

Зважаючи на значну кількість економічних механізмів, їх можливо диференціювати на ті, що спрямовують кошти до комплексу (донорські механізми) та коло тих, діяльність яких направлена на формування коштів в межах комплексу (реципієнтні механізми) та їх подальше спрямування від комплексу. Враховуючи сучасні характеристики розвитку ВГК та особливості його позиціонування у площині фінансово-економічних процесів, наявне переважання донорських, які скеровують фінансові ресурси до структур комплексу. Подібний стан справ не сприяє активному входженню структур комплексу до площини економічних процесів. А це, у свою чергу, не формує передумов до ефективного розвитку і становлення економічних механізмів функціонування комплексу.

За новизною для ендегенного середовища всі економічні механізми можливо умовно диференціювати на консервативні та інноваційні. До числа перших можна віднести ті, що використовуються протягом тривалого періоду часу і вже адаптовані до функціонування самого комплексу. Інноваційні визначаються новизною щодо впровадження і, вірогідно, складністю і невизначеністю відносно роботи комплексу. У зв'язку з цим, під час імплементації нових механізмів необхідно провести аналіз можливостей ВГК відносно їх використання - дослідити чи вони відповідають особливостям роботи комплексу.

До числа консервативних механізмів можливо віднести капітальні інвестиції, що спрямовуються до комплексу, податкові інструменти, позики, платежі за використання водних ресурсів тощо. За експертною оцінкою, використання консервативних механізмів на поточний період складає близько 90% від можливих засобів регулювання діяльності ВГК. Подібний відсоток, сформувавшись протягом перших років незалежності України, отримав свою пролонгацію протягом наступних десятиліть.

Характерною ознакою для цієї групи механізмів є вага орієнтація на державну підтримку та державні інститути. У значній кількості випадків саме держава виступає основним донором цих коштів, та, відповідно, визначає режим їх надходження, що дозволяє забезпечити базове функціонування комплексу.

Інноваційні механізми представлені такими позиціями як капіталовкладення у водний бізнес, капіталізація, корпоратизація, державно-приватне партнерство та ін. Окремі складові цих механізмів знайшли своє використання в Україні, однак, їх апробація є фрагментарною та ситуативною, так як потребує відповідного інституційного середовища. Механізми, подібні до ренти, займають перехідні позиції, так як у своєму розумінні поєднують риси двох основних груп.

Базовим механізмом підтримки діяльності комплексу є фінансові надходження зі сторони держави. Характерною особливістю є програмний підхід під час розподілу основних коштів. Наприклад, на початок 2013 р. за підсумками минулого року

державне фінансування здійснювалося в межах 7 бюджетних програм [5]: “Керівництво та управління у сфері водного господарства” (видатки загального фонду – 6,4 млн грн); “Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державним замовленням у сфері розвитку водного господарства” (видатки загального фонду – 785 тис грн); “Підвищення кваліфікації кадрів у сфері водного господарства” (видатки загального фонду – 2,5 млн грн, спеціального – 1,2 млн); “Експлуатація державного водогосподарського комплексу” (видатки загального фонду – 1,09 млрд грн, спеціального – 749 млн); “Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь” (видатки загального фонду – 3,6 млн грн, спеціального – 167 млн); “Комплексний протипаводковий захист в басейні р. Тиса Закарпатської області” (видатки загального фонду – 100 млн грн); “Виконання боргових зобов'язань за кредитом, залученим ДП “Львівська обласна дирекція протипаводкового захисту” під державну гарантію” (видатки загального фонду – 263,3 млн грн).

Як показує аналіз видатків, їх основна частина припадає на підтримку програм експлуатації державного водогосподарського комплексу, а загальний обсяг виділених коштів сягає позначки у 2,28 млрд. грн. Крім того, згідно офіційної інформації Державного агентства водних ресурсів України, за рахунок надання платних послуг передбачено здійснити видатки на суму 500 млн грн [5].

На нашу думку, сума державних видатків на потреби розвитку не є ваговою (близько 275 млн дол США за курсом 2012 р.), а тому потребує свого збільшення, щоб комплекс мав змогу не тільки підтримувати базові потреби водоспоживачів та відповідну інфраструктуру в країні, але й розвивати та впроваджувати нові форми і методи ведення діяльності.

Якщо для України державне фінансування є базовим механізмом підтримки роботи комплексу, то аналіз іноземного досвіду показує, що існує досить помітна варіація щодо ролі держави в цьому процесі (табл. 1). Значною мірою це залежить і від сфери спрямування фінансових ресурсів.

Для Японії притаманна ситуація, коли існує чітка диференціація розподілу фінансування: держава повністю покриває капітальні інвестиції на розвиток, а водокористувачі і муніципалітети – експлуатаційні витрати. Разом з тим, існують значні відміни щодо вагомості участі держави для різних країн. Якщо, до прикладу, для Канади вага держави у інвестиціях на розвиток складає 75% (співвідношення 3 : 1), то Франції – 50 (1 : 1).

Інвестиції у водний комплекс є важливим економічним механізмом його функціонування, здатного забезпечити як стабільний розвиток, так і задоволення потреб споживачів у необхідних ресурсах. Як зазначає Т. Дальторіо, інвестиції у водний сектор на початку нового століття розглядаються як одна з найкращих можливостей для отримання прибутку. Капіталовкладення у водну галузь забезпечать прийнятні доходи агентам ринку

[7]. Разом з тим, залучення інвестиційних ресурсів у розвиток водного сектору вимагає виваженого підходу. Деякі типи інвестиційних проєктів (очистка стічних вод, опріснення, повторне використання вод тощо) можуть підтримуватися за рахунок автономних комерційних підприємств, що фінансуються за рахунок акцій та інших видів комерційного кредитування.

Таблиця 1

Участь держави і організацій водоспоживачів у фінансуванні капітальних та експлуатаційних витрат водного сектору за країнами світу*

Країна	Капітальні вкладення за рахунок		
	держави, %	водокористувачів і муніципалітетів, %	співвідношення
Іспанія	70	30	2,3 : 1
Франція	50	50	1 : 1
Канада	75	25	3 : 1
Японія	100	0	1 : 0
США	70	30	2,3 : 1
	Експлуатаційні витрати за рахунок		
	держави, %	водокористувачів і муніципалітетів, %	співвідношення
Іспанія	50	50	1 : 1
Франція	0	100	0 : 1
Канада	50-70	30-50	1,6:1/1,4:1
Японія	0	100	0:1
США	50	50	1 : 1

* адаптовано з [6, с. 19]

У процесі залучення інвестицій для розвитку водного комплексу корисним є використання досвіду країн, які мають значні здобутки у цьому питанні. Наприклад, в США, відповідно до плану відновлення та реінвестування в економіку країни (American Recovery and Reinvestment Act, 2009) передбачаються капіталовкладення до водного сектору в розмірі 4 млрд. дол. США та ще 2 млрд. – на інфраструктуру забезпечення питною водою.

У країнах Перської затоки інвестиції у водний сектор також отримали значний поштовх. Значною мірою це є наслідком впливу таких факторів, як значний дефіцит води та наявність значних фінансових ресурсів, які можна вкладати у розвиток. Показовим є приклад ОАЄ, де досить давно існує ряд компаній, які інвестують у опріснення солоних вод. На долю цієї країни припадає 18% всієї опрісненої води у світі. Зважаючи на значну енергоємність процедури опріснення, вчені пропонуються використовувати сонячну енергію, що дасть змогу зменшити енергетичні витрати в 3,6 рази. Таким чином, буде забезпечено як отримання опрісненої води, так і підтримка альтернативних видів енергії. Значні здобутки в питаннях опріснення має Ізраїль. Наприклад, один побудований завод дає змогу отримувати на рік 125 млн м³ опріснених вод, що є значною величиною [8]. Показовим є і досвід Ізраїлю щодо залучення інвестицій у розвиток суміжних виробництв водного сектору та наслідки від цього. Країна, яка розташована у пустельному та напівпустельному кліматі, сьогодні імпортує продукцію, вирощену у штучних водоймах (зокрема, прісноводну рибу до країн Європи). Забезпечуються

стабільні фінансові потоки і надходження до бюджету.

Україна має вивчати і поступово використовувати позитивний зарубіжний досвід водних інвестицій, що дасть змогу як залучення додаткових інвестиційних ресурсів, так і активізації економічних механізмів, здатних оперувати цими потоками.

У цьому сенсі відзначимо, що, не зважаючи на існування певних проблем, Україна посідає чільне місце за можливістю залучення інвестиційних ресурсів для розвитку водного сектору. Відповідно до розробок компанії “InVenture” [9] наша держава займає 76 позицію за інвестиційною привабливістю регіональних ринків (з метою здійснення вкладень у виробництво та постачання прісної води з огляду на доступність водних ресурсів і платоспроможність населення). Найвищі позиції зайняли країни з високим рівнем економічного розвитку і значним дефіцитом води (переважно з Перської затоки). У європейському регіоні позиції України є значно кращими ніж у багатьох країн ЄС. Це формує сприятливе поле для залучення потенційних інвестиційних ресурсів.

Особливості інвестування водного сектору яскраво ілюструють капітальні інвестиції на очищення зворотних вод, які виступають важливим інструментом функціонування комплексу. У цьому випадку, поряд з економічним ефектом, досягається і екологічний.

Динаміка капітальних інвестицій значно варіює відповідно до зміни умов середовища розвитку ВГК. За період 2000-2013 рр. наявна загальна тенденція зростання інвестицій, що виступає позитивним процесом (рис. 1).

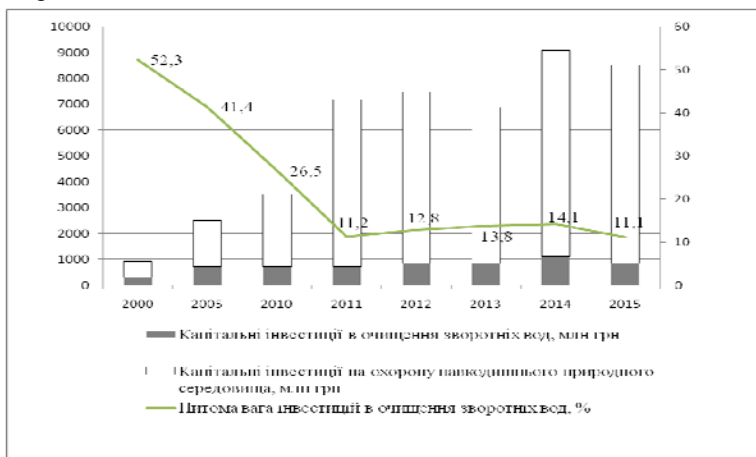

Рис. 1. Капітальні інвестиції в очищення зворотних вод

Проте, незважаючи на номінальне збільшення обсягів фінансування капітальних інвестицій в очищення зворотних вод, порівняно з 2000 роком реальні обсяги фінансування модернізації та реконструкції систем очищення зворотних вод зменшилися в 2-3 рази. Про послаблення пріоритетності фінансування капітальних інвестицій в структурі капітальних витрат на охорону навколишнього середовища свідчить динаміка питомої ваги капітальних інвестицій в очищення

зворотних вод у загальній величині капітальних інвестицій на охорону довкілля [10].

Структура капітальних інвестицій свідчить про основних донорів коштів. Згідно існуючої інформації основними серед них виступають власні кошти підприємств, організацій, установ, далі розташовані кошти місцевих бюджетів та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища (рис. 2). Отже, основні витрати переважно здійснюються за рахунок внутрішніх ресурсів організацій, тоді як роль державного і місцевого бюджетів не є такою значною. Позитивним наслідком надмірної орієнтації на власні ресурси є можливість використання ІМ, про які йшлося вище.

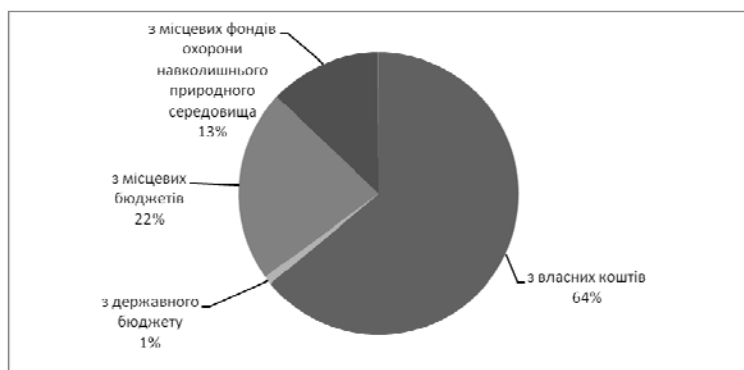

Рис. 2. Структура капітальних інвестицій в очищення зворотних вод, %

В територіальному вимірі найбільші величини інвестиційних витрат на очищення зворотних вод тяжіють до регіонів з високими показниками концентрації економічної активності – потужних промислових центрів, Переважно такими є області південного сходу України: Донецька і Дніпропетровська області, Запорізька. Другими факторами тяжіння є значні потреби на сільськогосподарське водопостачання та потреби туристично-рекреаційної сфери.

На відміну від цих регіонів, решта областей визначається порівняно невисокими показниками капіталовкладень, що пояснюється як низькими рівнями економічної активності, а також позицією місцевої влади щодо залучення подібних інвестицій. Навіть якщо регіон не має значних економічних потужностей, все одно в його межах існує низка великих і середніх міст, інших населених пунктів, мережі водопідготовки і водоочистки яких потребують підтримки. Не зважаючи на місцеві потреби, на сьогоднішній день не вживаються реальні заходи для оновлення існуючих мереж. Якщо окремі дії і проводяться, то вони переважно носять точковий характер і спрямовані на вирішення локальних питань, але суттєвого внеску в розв'язання поточних проблем регіону не мають.

Крім інвестицій на очищення зворотних вод, важливим економічним механізмом підтримки стабільної роботи комплексу є залучення капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод. На відміну від показника вкладень на очищення зворотних вод, суми коштів, виділених на захист і реабілітацію, не є такими вагомими.

Подібна ситуація призводить до вагомого недофінансування таких видів робіт, як берегоукріплення, будівництво локальних систем протиповіневого та протипаводкового захисту. Особливу небезпеку це становить для регіонів, де ці явища часто повторюються та часом мають руйнівні наслідки. Мова йде про західні області України. Катастрофічна повінь 2008 р., яка пройшла через західні області, виявила цілий ряд проблем, які є наслідком дефіциту фінансових ресурсів на відповідні статті захисту. Подібна “економія” вартує значно більших коштів від тих превентивних, які б мали бути вкладені у підтримку водних об'єктів. Прикрим моментом є існування значного досвіду і практики долавання подібних надзвичайних ситуацій в Україні, які не були одноразовими та несподіваними. Разом з тим, масштабних дієвих заходів (в т.ч. і щодо забезпечення прийняттого фінансування) не спостерігається.

Позитивним локальним прикладом є досвід реалізації інвестиційного проекту комплексного протипаводкового захисту для Львівської області на 2009-2011 рр., коли Львівська ОДА, Державне агентство водних ресурсів та група інвесторів спільно розробили та реалізувати відповідний проект. Загальна сума коштів на ці заходи становила 50 млн євро. На кінець 2012 р. у контексті реалізації інвестиційного проекту побудовано та відновлено близько 34 км дамб, побудовано мережу півзагат, відрегульовано та розчищено русла річок, укріплено береги русел річок.

Спираючись на існуючий вітчизняний позитивний досвід, необхідно враховувати напрацювання і країн Карпатського регіону, які мають подібні проблеми (наприклад, Угорщини або Румунії). Їх досвід показує, що належна увага до питань укріплення берегових ліній, протипаводковий захист в мирний час є запорукою прийняттого проходження подібних надзвичайних ситуацій.

У фінансовій площині перебувають і питання фінансування експлуатації загальнодержавних і міжгосподарських державних меліоративних систем. Як показує поточна практика, в результаті постановки, використання і впровадження нерациональних підходів та методів експлуатації подібних систем, протягом минулих десятиліть значна частина осушених та зрошуваних земель були просто виведені з процесу активного використання. Разом з тим, подібні землі мають значний потенціал, а продукція, що на них вирощується, може суттєвим чином вплинути на параметри продовольчої безпеки держави. Одним із шляхів їх відновлення та підвищення рівня продуктивності є прийнятне фінансування.

Згідно Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро на період до 2021 р. [11], на забезпечення розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь передбачається сума в 30 млрд грн (період дії програми: 2013-2021 рр.). Разом з тим,

наведені ресурси можуть забезпечити базові поточні потреби розвитку, але не дають змоги зробити якісний ривок, щоб забезпечив реальну і відчутну віддачу від таких вкладень. Як показує поточна статистика, реальні обсяги коштів, що виділяються на цю сферу, варіюють від 0,6 до 1,0 млрд грн на рік. Однак, якщо орієнтуватися навіть на показники аналізованої програми, то цифри повинні бути в 2-3 рази вищими. Зрозуміло, що локалізації площ таких земель має чітку територіальну прив'язку, тому важливо враховувати локальні особливості ведення подібної діяльності.

Якщо держава протягом найближчих років не реалізує комплекс заходів щодо підтримки в належному стані і подальшого розвитку меліоративних мереж, їх технічні характеристики можуть вже і не піддаватися відновленню. Не зважаючи на це, значна кількість проблем у галузі залучення інвестицій для модернізації споруд меліорованих територій пов'язана з пасивністю органів місцевого самоврядування щодо залучення стратегічних інвесторів, формування прозорих умов використання цих споруд власниками угідь, також зі сторони державних органів потребує своєї розробки система ефективних важелів, які б дали змогу прискорити модернізацію і реконструкцію технічних споруд меліорованих територій [1; 12]. Якщо потенційний інвестор буде бачити, що для його діяльності сформовані всі необхідні передумови і є підтримка держави, то інвестиційні ресурси будуть вкладатися.

Якщо брати до уваги досвід інших країн, де меліорація є в центрі державної політики, то можна зробити висновок, що ця форма ведення діяльності є ефективною та такою, що здатна генерувати значний прибуток. Яскравим прикладом є досвід Ізраїлю, де меліоровані землі, як наслідок державної політики (фінансові ресурси, технології) стали основою агропромислового комплексу країни, який здатний не тільки задовольнити потреби самої країни, але й постачає продукцію на експорт. Показовим є і досвід Фінляндії, де в тепличних умовах вирощують теплолюбиві культури. Під час технологічного процесу використовують також і зрошувальні технології.

Платежі, фінансування є звичними механізмами для України. Відносно економічних механізмів інноваційної спрямованості, то на увагу заслуговують відносини державно-приватного партнерства (ДПП), коли держава, для вирішення конкретного завдання щодо водного об'єкту, залучає приватні ініціативи. Вигода від таких операцій очевидна для обох сторін: держава отримує змогу вирішити ряд питань щодо проблемних водних комплексів за рахунок іншої сторони (модернізація, реконструкція, встановлення фільтрів, нових очищувальних станцій тощо, забезпечення подачі води), а приватна структура – отримання доходів від експлуатації цих систем. Як правило, приватні структури для проведення зазначених робіт вкладають значні кошти.

Згідно офіційної інформації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України за 2014 р., в державі реалізується 79 проектів у сфері збору,

очищення та розподілення води. Один проект реалізується у галузі забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем. Крім того, на запит Міністерства місцевими органами влади визначено 103 об'єкти комунальної власності відносно збору, очищення та розподілення води, де можна використовувати різні форми співробітництва.

Однією з перспективних форм партнерства є концесія, коли держава передає в оренду певний об'єкт на чітко визначений період часу. Наприклад, такими можуть виступати об'єкти у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності.

Прикладом, який призвів до суттєвого поліпшення показників функціонування таких систем, є концесія між керівництвом м. Одеса та приватним товариством "ІНФОКС" щодо передачі останньому майнового комплексу "Одесаводоканал". Підприємство зобов'язувалося модернізувати водопровідні мережі міста, що мало суттєво поліпшити якість питної води та забезпечити безперебійну подачу води. Підприємство в основному виконало своє зобов'язання, а в Одесі було забезпечено цілодобову подачу води. Разом з тим, під час реалізації проекту було відзначено ряд складнощів.

Не зважаючи на поточні проблеми, програми розвитку ДПП мають своє продовження. Наприклад, 23.06.2015 р. між територіальною громадою м. Остер (Чернігівська область) та корпорацією "Укратомприлад" було підписано договір про спільну діяльність терміном на 25 років. Метою цього договору є реконструкція системи теплопостачання, будівництво теплотраси, поліпшення роботи теплових мереж, надання комплексних послуг щодо генерації і постачання споживачам теплової енергії.

Досвід м. Остер показує, що приватні інвестори починають надавати увагу не тільки водним комплексам на рівні великих міст, а й населених пунктів більш локального значення. Такі явища є позитивними та дають змогу вирішувати проблеми модернізації на місцевому рівні та залучати додаткові ресурси. Як показує поточний досвід, навіть для невеликих населених пунктів можливо залучати приватні ініціативи.

Форми ДПП видаються перспективними і на територіях, що мають численні руйнування через проведення АТО. Зрозуміло, що держава своїми ресурсами не зможе повною мірою відбудувати зруйновану інфраструктуру, а залучення приватних структур суттєво може поліпшити цей процес.

Безпосередньо це стосується об'єктів водної інфраструктури Донецької і Луганської областей, які особливо постраждали під час ведення бойових дій. Зокрема, мова йде про відновлення водопровідних мереж, перекачувальних станцій, інших технічних систем. Проекти відновлення інфраструктури цих регіонів видаються привабливими і для іноземних інвесторів, які можуть залучати значні кошти на відбудову.

Якщо буде відновлено потужний економічний потенціал цих регіонів, а також надано увагу інноваційному виміру, то, безперечно, розвиток водної інфраструктури отримає додатковий імпульс,

адже реконструйовані та збудовані нові об'єкти потребуватимуть надходження значних обсягів водних ресурсів.

Як показує проведений аналіз, процес використання економічних механізмів визначається як сприятливими рисами, які є наслідком виваженої державної політики, так і слабкими сторонами, що є результатом системних прорахунків. З метою забезпечення стабільного розвитку ВГК на майбутнє, а також поліпшення його діяльності на основі використання економічних механізмів, держава повинна вжити заходи щодо підтримки (продовження) сильних сторін та блокування слабких. Моніторинг розвитку наведених тенденцій дасть змогу їх спрямувати (за можливістю) згідно визначеної траєкторії та забезпечити, таким чином, стабільні напрями роботи комплексу.

Список використаних джерел

1. Голян В.А. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування: інституціональне підґрунтя та галузеві особливості / В.А. Голян, І.І. Андрощук // *Економіст*. – 2013. – № 8. – С. 36-43.
2. Дорошенко Л. С. Теоретико-методологічні аспекти платного водокористування в контексті сталого розвитку / Л. С. Дорошенко, В. М. Тищенко // *Формування ринкових відносин в Україні*. – 2013. – № 6. – С. 21-24.
3. Заніздра М. Ю. Економічні наслідки євроінтеграційного курсу України в сфері спеціального водокористування / М. Ю. Заніздра // *Економічний вісник Донбасу*. – 2014. – № 1. – С. 44-50.
4. Формування рентних відносин у водному господарстві України: [монографія] / [за заг. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика]. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 328 с.
5. Діяльність Держводагенства // Державне агентство водних ресурсів України // www.scwm.gov.ua
6. Васильев С.М. Отечественный и зарубежный опыт ведения платного водопользования в сельском хозяйстве: научный обзор / Васильев С.М., Акопян А.В., Власов М.В., Сафарова Н.И. – Новочеркасск, 2012. – 27 с.
7. Инвестиции в “голубое золото”, согласно Fortune – одна из лучших возможностей для получения прибыли в XXI веке // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volgafinans.com/investicii-v-vodu/>
8. Инвестиционные аспекты развития регионального водного сектора. Евразийский банк развития. – Алматы, 2011. – 48 с.
9. Олейников А. Инвестиционная привлекательность рынка водных ресурсов / Олейников А., Канель П. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://inventure.com.ua/main/analytics/analysis/investicionnaya-privlekatelnost-rynka-vodnyh-resursov>
10. Фінансування природоохоронних проєктів: аналіз основних тенденцій // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecos.kiev.ua/news/view/369>
11. Закон України “Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку

водного господарства та екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро на період до 2021 р.” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4836-17>

12. Андрощук І.І. Інституціоналізація сучасних форм інвестиційного забезпечення сфери водокористування: регіональний аспект / І.І. Андрощук // *Економіст*. – 2013. – № 1. – С. 48-50.

References

1. Holyan V. A., Androshchuk I. I. (2013). *Investytsiynne zabezpechennya sfery vodokorystuvannya: instyutsional'ne pidgruntya ta haluzevi osoblyvosti* [Investment capacity on water, institutional framework and sectoral features]. *Ekonmist – Ekonomist*, Vol. 8, pp. 36-43. [in Ukrainian].
2. Doroshenko L. S., Tyshchenko V. M. (2013). *Teoretyko-metodolohichni aspekty platnoho vodokorystuvannya v konteksti staloho rozvytku* [Theoretical aspects of paid water use in the context of sustainable development]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini* [Formation of market relations in Ukraine]. Vol. 6, pp. 21-24. [in Ukrainian].
3. Zanizdra M. Yu. (2014). *Ekonomichni naslidky yevrointehratsiynoho kursu Ukrayiny v sferi spetsial'noho vodokorystuvannya* [The economic impact of European integration course of Ukraine in the field of special water]. *Ekonomicznyy visnyk Donbasu - News of Donbas*, Vol. 1, pp. 44-50. [in Ukrainian].
4. Khvesyka M. A. (Ed.) (2014). *Formuvannya rentnykh vidnosyn u vodnomu hospodarstvi Ukrayiny* [Formation of rent relations in the water sector Ukraine]. Kyiv: DU IEPSR NAN Ukrayiny, 328 p. [in Ukrainian].
5. Diyal'nist' Derzhvodahenstva [Activities Derzhvodahenstva]. Retrieved from www.scwm.gov.ua
6. Vasylyev S. M., Akopyan A.V., Vlasov M. V., Safarova N. Y. (2012). *Otechestvennyy y zarubezhnyy opyt vedenyya platnoho vodopol'zovanyya v sel'skom khozyaystve: nauchnyy obzor* [Domestic and foreign experience of paid water use in agriculture: a scientific review]. Novocherkassk, 27 p.
7. *Ynvestytsyy v “holuboe zoloto”, sohlasno Fortune – odna yz luchshykh vozmozhnostey dlya poluchenyya prybyly v XXI veke* [Investments in "blue gold," according to Fortune - one of the best opportunities for profit in the XXI century]. Retrieved from <http://volgafinans.com/investicii-v-vodu/>
8. *Ynvestytsyonnye aspekty razvytyya rehyonal'noho vodnoho sektora. Evraziyskiy bank razvytyya* [Investment Aspect of the Region's Water Sector. Eurasian Development Bank]. Almaty, 2011, 48 p.
9. Oleynikov A., Kanel' P. *Ynvestytsyonnaya pryvlekatel'nost' rynka vodnykh resursov* [Investment attractiveness of the market of water resources]. Retrieved from <http://inventure.com.ua/main/analytics/analysis/investicionnaya-privlekatelnost-rynka-vodnyh-resursov>
10. *Finansuvannya pryrodokhoronnykh proektiv: analiz osnovnykh tendentsiy* [Financing of environmental projects, analysis of the main trends]. Retrieved from <http://ecos.kiev.ua/news/view/369> [in Ukrainian].
11. Supreme Council of Ukraine. *Pro zatverdzhennya Zahal'noderzhavnoyi tsil'ovoyi prohramy rozvytku vodnoho hospodarstva ta ekolohichnoho*

ozdorovlennya baseynu r. Dnipro na period do 2021 r. [On approving the State Program of Water Resources and Environmental Rehabilitation of Dnipro for the period until 2021]: Law of Ukraine, *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy – The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 36. [in Ukrainian].

12. Androshchuk I. I. (2013). Instytutsionalizatsiya suchasnykh form investytsiynoho zabezpechennya sfery vodokorystuvannya: rehional'nyy aspekt [Institutionalization of contemporary forms of investment capacity on water: a regional perspective]. *Ekonomist – Economist*, Vol. 1, pp. 48-50. [in Ukrainian].

УДК 332.025.12:339.17:004.738.5 (477)

С. Д. Щеглюк

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
сектора просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів

Р. Є. Яремчук

провідний інженер
сектора просторового розвитку
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України», м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Висвітлено сучасні тенденції розвитку електронної торгівлі в Україні в контексті імплементації положень Угоди про створення ЗВТ з ЄС. Розкрито вітчизняні особливості розвитку Інтернет-магазинів: геотаргетування, регулювання та вплив на їх діяльність сучасних економічних реформ. Розкрито просторові закономірності розвитку електронної торгівлі в Україні та можливості подолання просторової цифрової асиметрії. Систематизовано основні проблеми статичного обліку, інституційних умов діяльності е-торгівлі в Україні. Сформовано пропозиції щодо її подальшої діяльності в умовах реформування економіки та обґрунтовано перспективні напрями розвитку електронної торгівлі на основі критичного аналізу сучасного регулювання даної сфери.

Ключові слова: електронна торгівля, регулювання, геотаргетування, Інтернет-магазин, інституційні умови, віртуальний простір.

Shcheglyuk S., Yaremchuk R. FEATURES OF REGULATION OF E-COMMERCE IN UKRAINE

The modern trends of e-commerce in Ukraine in the context of implementation of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (DCFTA) with EU are highlighted. The features of the domestic online stores: geotargeting, regulation and the impact of their activities on the current economic reforms are disclosed. The spatial patterns of electronic commerce development in Ukraine and the possibility of overcoming spatial asymmetry are described. The main problems of static accounting, institutional conditions of e-commerce in Ukraine are systematized. Suggestions for further activities under reforming the economy and the promising directions of electronic commerce development based on critical analysis of the current regulation of the sector are formed.

Keywords: e-commerce, management, geotargeting, online store, institutional conditions, the virtual space.

Інтенсивний розвиток інформаційної економіки, впровадження інноваційних технологій трансформує види економічної діяльності у відповідності до вимог інформаційного суспільства, яке активно застосує комп'ютерні та мобільні технології у щоденній діяльності, високо цінує доступність, гнучкість та оперативність послуг, що мінімізує транзакційні витрати, економить ресурси та формує нову поведінкову культуру споживачів та надавачів послуг. До такого виду діяльності, що інтенсивно використовує інформаційні технології та активно розвивається відноситься електронна торгівля (е-торгівля), яка на відміну від традиційної активно просуває товари та послуги через Інтернет, нарощує різновиди товарів та послуг, динамічно зростає, сприяє формуванню інформаційного суспільства.

Формування та проникнення інформаційно-телекомунікаційних технологій у повсякденну практику господарського, соціально-побутового життя, а також у діяльність державного сектору є беззаперечним доказом інтеграції держави до постіндустріального етапу розвитку суспільства на інноваційних засадах.

Особливо актуалізувалося дане питання у зв'язку із посиленням євроінтеграційних прагнень нашої держави та необхідності дотримання взятих на себе зобов'язань перед ЄС, а також запровадження регулювання сфери електронної торгівлі як особливого виду діяльності та організації віртуального економічного простору у контексті вимог Директив ЄС.